

Megjegyzések „A koordinált indexelés terminológiája” című referátummal kapcsolatban

A szerkesztőség szükségesnek tartotta az *Aslib Koordinált Indexelési Kérdésekkel foglalkozó csoportja* által készített terminológiai összeállítás (illetve az arról készült magyar referátum) közlését, mivel ez az összeállítás kétségtelenül igen sok érdekes terminológiai kérdést vet fel, és számos esetben hozzájárul a Magyarországon is széles körben alkalmazott indexelési-osztályozási szak kifejezések tartalmának tisztázásához.

Olvasóink helyes tájékoztatása érdekében mégis néhány megjegyzést kell fűznünk ehhez az összeállításhoz. Az *Aslib* koordinált indexelési csoportjának munkája ugyanis számos érdeme – mindenekelőtt a kifejezések és meghatározásaik egységes, logikus, zárt rendszere – mellett olyan hibákkal, vagy legalábbis vitatható megoldásokkal is terhes, amelyek többé-kevésbé jellegzetesek a terminológiai munkában és ezért szót érdemelnek. E hiányosságok a következők:

a) Az összeállítók nem vesznek tudomást a nemzetközi méreteken folyó terminológiai és ezen belül is a terminológiai szabványosítási munkáról. Így mindenekelőtt nem veszik tekintetbe a *Nemzetközi Szabványosítási Szervezet (International Organization for Standardization; ISO)* ISO/TC 46 elnevezésű, a dokumentációs szabványosítás kérdéseivel foglalkozó műszaki bizottságában és ezen belül is az SC 3 jelű (3. sz.) albizottságban folyó munka, nevezetesen az „*Az információ és dokumentáció terminológiai szótára*” címmel készülő nemzetközi szabvány már elkészült részeit, ill. megvitatás alatt álló javaslatait. Hasonlóképpen elhanyagolják azonban a nemzetközileg ismert és alkalmazott terminológiai szótárak tartalmát is.

b) Az összeállítók beleesnek abba a – terminológiai munkát végző gyakorlati szakembereket oly gyakran fenyegető – csapdába, hogy *túlzottan szűken, kizárólag saját gyakorlati területükre és szempontjaikra korlátozódva* határozzák meg olyan kifejezések fogalmi tartalmát és már kifejezésekkel fennálló kapcsolatát, amelyek a szakterületnél bővebb, de nem lényegileg eltérő körben is használatosak. Ezáltal a meghatározás szerinti fogalmi kör az általános értelmezéshez képest óhatatlanul túlzottan leszűkül; végeredményben a kifejezés használatának éppen a terminológiai munka célját képező egyértelműsége hiúsul meg. Példaként megemlítjük a *természetes nyelv*, vagy az *adatmező*, vagy a *hierarchia* kifejezéseket, ill. azok meghatározásait.

c) Nem független a b) alatt említett hibától, ha nem is azonos vele, az az *egyoldalú szemlélet*, amely az

indexelés, ill. az osztályozás fogalmának értelmezése tekintetében jut kifejezésre az összeállításból. Ez a szemlélet korántsem új, de a közleményben „új” alapon jelentkezik. A koordinált indexeléssel foglalkozó csoport – az általuk kidolgozott terminológiából kitűnően – alapjában eltérő, lényegében *különböző fogalomként fogja fel az indexelést (ez esetben a koordinált indexelést) és az osztályozást*. Kétségtelen, hogy a (hierarchikus) osztályozás és a koordinált indexelés megközelítésmódja eltérő. A dolog lényegét tekintve azonban *mindkét esetben ugyanarról van szó*, ha e fogalmakat magasabb szintről vizsgáljuk: információkereső rendszerekben alkalmazott információkereső nyelvekről, amelyek egyfelől különféle fogalmak egyértelmű kifejezését teszik lehetővé, másfelől kimutatják a fogalmakat kifejező indexelő szavak vagy osztályozó jelzetek közötti hierarchikus és egyéb értelmi összefüggéseket. A merev szembeállítás az indexelés, illetve osztályozás funkciójának lényegét nem ismeri fel, azáltal, hogy a közös vonásokat elhanyagolja.

Ebből adódik egyébként az is, hogy a koordinált indexelés szakkifejezéseinek általában helyes értelmezése mellett az osztályozási kifejezések értelmezésében sokkal több a vitatható, hogy mást ne mondjunk, a hierarchikus osztályozásnak a monohierarchiával való összekeverése feltétlenül téves terminológiai álláspont.

d) Végül – ha nem is nagy számban – *előfordulnak az összeállításban közönséges, triviális hibák is*. Így – bár azt ígéri bevezetőben, hogy a meghatározásokban már csak meghatározott kifejezéseket használnak fel, ezt a gyakorlatban több esetben mellőzik, olyan kifejezéseket használva, amelyek maguk is meghatározásra szorúlnak és a meghatározott kifejezések között mégsem szerepelnek, mint pl. az *utalás (reference)*. Máskor a meghatározásokban nem szükségképpen olyan értelemben használják az egyszer már meghatározott kifejezéseket, mint ami meghatározásukból következne; pl. ilyen hibát követnek el az *indexelés* és az *osztályozás* kifejezéseknek más meghatározásokban történő alkalmazásánál. Végül, kifejezetten köznap, a terminológiai gyakorlatban számos esetben előforduló hiba az, amikor a meghatározandót lényegében önmagával határozzák meg, mint pl. a *tárgyi ismerv* meghatározásánál.

Összefoglalva: Az összeállításban foglalt terminológia jól használható mind gyakorlati célokra, mind a terminológiai munkában; zárt, logikus rendszert képez, de ugyanakkor tartalmát kellő kritikával kell fogadni, a felsorolt hiányosságok miatt.

Vajda Erik

XX